

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

**Харків
2020**

Редакційна колегія:

Головний редактор – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – Маркіна Тетяна Юріївна, доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету

Відповідальний секретар – Перетяга Людмила Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Члени редакційної колегії:

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки, академік Національної академії педагогічних наук України

Галій Алла Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Голуб Наталія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Гордієнко Ірина Вікторівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Дрозик Людмила Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Золотоверх Владлена Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Казачінер Олена Семенівна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Коваленко Вікторія Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Орлов Андрій Валерійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Пашинський Павло Петрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Сінопальнікова Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Туренко Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Щербак Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Рекомендовано редакційно-видавничим відділом Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол №7 від 19.11.2020 р.

А 43

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / За загальною редакцією Бойчука Ю.Д. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. – 376 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню проблеми організації комплексного психолого-педагогічного супроводу інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуто широке коло нагальних питань, пов'язаних з організацією інклюзивного освітнього середовища, наданням освітніх та корекційно-розвиткових послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку.

Мураховська І. В. Корекційна робота з формування зв'язного мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.....	243
М'яснікова Г.В. Науково-методичне підґрунтя використання ігор в роботі по формуванню лексико-граматичної системи мовлення у дітей дошкільного віку з ЗНМ III рівня.....	247
Нікітіна О.Є. Педагогічна корекція для подолання тривожності у дітей із заїканням.....	254
Ніханкіна О.В. Використання прийомів візуальної підтримки у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.....	259
Окорокова Т.Р. Морально-збагачені виховні ситуації, як засіб соціальної реабілітації учнів з інтелектуальною недостатністю.....	264
Переверзєва І. Г. Формування мотиваційної готовності до навчання дітей із ЗПР.....	270
Петренко Г.В. Методологія та перспективи використання проектної технології на уроках природничого циклу та в позаурочний час в учнів з порушеннями зору.....	278
Полежаса О.І. Виховна робота з дітьми з порушеннями зору у сучасних умовах (з досвіду роботи комунального закладу «Харківська спеціальна школа імені В.Г.Короленка» Харківської обласної ради).....	284
Примаченко О.А. Особливості фонетико-фонематичного компонента мовленнєвої діяльності молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.....	290
Пуляєва Д.О. Розвиток мовлення засобами альтернативної комунікації у дітей з розладами аутичного спектру в процесі соціальної адаптації через реалізацію іноваційних реабілітаційних та корекційно-педагогічних технологій в системі спеціальної та інклюзивної освіти.....	294
Сердюченко Т.С. Арт-терапія, як засіб психологічної реабілітації сім'ї, яка виховує дитину з психофізичними порушеннями.....	300
Серебряннікова Є.П. Методики та прийоми подолання дисграфії та дислексії у дітей молодшого шкільного віку.....	307
Сидоренко О.В. Особливості формування мовлення у дітей раннього віку з синдромом Дауна.....	311
Сидоровська І.А. Особливості соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.....	315
Сороченко К.А. Формування мовлення дітей дошкільного віку зі зниженим слухом.....	320
Тарасюк А.І. Особливості мовленнєвого розвитку дітей із сенсорною алалією.....	324
Тугай С.Ю. Ключові аспекти логопедичного обстеження молодших школярів з РАС.....	329
Туріщева Л.В. Корекція мислення учнів із затримкою психічного розвитку у процесі конструювання.....	334
Филипова П.С. До питання активізації мовлення у дітей з моторною алалією.....	338

Конструювання за задумом у порівнянні з конструюванням за зразком володіє великими можливостями для розвитку творчості дітей, для прояву їх самостійності; в цьому випадку дитина сама вирішує, що і як вона буде конструювати. Але такий вид конструювання і його здійснення - досить важке завдання для молодших школярів: їх задуми нестійкі і часто змінюються в процесі їх здійснення.

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

Одна з психологічних особливостей дітей із ЗПР є в тому, що в них спостерігається відставання у розвитку усіх форм мислення. Це відставання виявляється найбільшою мірою під час вирішення задач, які припускають використання словесно-логічного мислення. Менш за все в них відстає у розвитку наочно-дієве мислення.

Однією з форм корекції мислення можна використовувати конструювання. Відомі методи конструювання: за зразком; за умовами; за моделлю; за темою; за простими кресленнями та наочним схематичним зображенням, за задумом.

Список використаних джерел:

1. Накладова М. В. Розвиток креативного мислення учнів початкових класів через використання ігрових завдань та інтерактивних технологій : метод. посіб. для вчителів початкових класів. - Київ : Полонне, 2013. - 92 с.
2. Обухівська А. Г. З історії діагностики відхилень у розумовому розвитку дітей. // Практична психологія та соціальна робота. - 2003. - №7. - С.15-17.
3. Семаго Н. Я., Семаго М. М. Теория и практика оценки психического развития ребенка. Дошкольный и младший школьный возраст. Санкт-Петербург : Речь, 2011. 384 с.

Филипова П.С.

ДО ПИТАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ

У статті висвітлено застосування візуальної підтримки у роботі з дітьми дошкільного віку із моторною формою алалії.

Ключові слова: моторна алалія, активізація мовлення, візуальна підтримка.

Постановка проблеми. Останнім часом все частіше батьки, педагогічні працівники закладів дошкільної освіти у дітей дошкільного віку відмічають відсутність або недорозвинення мовлення. Першими таке явище помічають батьки. Сучасних досліджень стосовно статистики розповсюдженості алалії серед дітей дошкільного віку нами знайдено не було. Однак, збільшення кількості дітей із ООП, серед яких значна кількість дітей із порушеннями мовлення, щорічно можна помітити у звітах різноманітних відомств. Дані на кінець ХХ сторіччя говорять про те, що алалія зустрічається у 1% дітей дошкільного віку і частіше це порушення зустрічається у хлопчиків. Незважаючи на достатню кількість досліджень та досить малий відсоток дітей з моторною алалією ця тема є не досить вивченою [4, с.327].

Аналіз досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку спеціальної освіти, питання про моторну алалію досі є відкритим. К. Зелінська-Любченко вивчала проблеми локалізації мовленнєвої системи при моторній алалії, особливості зарубіжного досвіду діагностики моторної алалії, а також висвітлювала проблеми подолання порушення мовлення в умовах закладах освіти. С. Штіль пропонує застосовувати нетрадиційні види корекційної роботи. Ю.Рібцун представлені критерії диференційної діагностики моторної і сенсорної алалії та інших видів мовленнєвих і немовленнєвих порушень. Також проблемою діагностики моторної алалії серед інших мовленнєвих порушень займався В. Тищенко. Використання візуальної підтримки в роботі з дітьми дошкільного віку з моторною алалією розглядається вперше.

Мета статті-розкриття особливості використання візуальної підтримки при активізації мовлення дитини з моторною алалією.

Виклад матеріалу досліджень. Алалія – це відсутність або недорозвиток мовлення, спричинений органічним ураженням мовленнєвих зон кори головного мозку внутрішньоутробно чи в ранньому віці [5]. В сучасній логопедії алалію поділяють на три форми: моторну (експресивну), сенсорну та

змішану (сенсомоторну). Більш розповсюдженою формою алалії серед дітей дошкільного віку вважають моторну. Моторна алалія – первинний недорозвиток експресивного мовлення центрального органічного генезу [5]. Мовні порушення проявляються в труднощах оволодіння та використання дитиною синтагматично та парадигматично організованих мовних одиниць, процесами перетворення внутрішньої структури вислову у поверхнєву, розуміння складних логіко-граматичних конструкцій (Є.Соботович).

Зважаючи на те, що дітям з алалією притаманна обмеженість чи повна відсутність мовлення, в *корекційній роботі* доцільно використовувати візуальну підтримку. В. Воробйова, Д. Ельконин, С. Рубінштейн та ін., відмічають, що наочний матеріал діти сприймають ліпше ніж вербальний.

Візуальна підтримка – допоміжні засоби комунікації, в яких зображення або інші візуальні елементи використовуються для створення певної структури, щоб донести деяку інформацію людині, яка має труднощі з розумінням і використанням усного мовлення.

Власний досвід роботи з дітьми з моторною алалією дозволив зробити висновок, що діти хочуть розуміти, чого від них очікують та коли відбудуться певні події. Вирішенню цієї проблеми з нашої точки зору допомагає візуальна підтримка. Її використання у корекційному процесі допомагає:

- краще запам'ятовувати інформацію;
- підвищує розуміння мовлення;
- розвинути самостійність;
- знижувати тривогу;
- розуміти, що від дитини очікують дорослі
- усунути небажану поведінку [3, с.128, 137-138].

Наочні матеріали повинні відповідати певним вимогам: змісту і плану корекційної роботи, методам і прийомам корекційного процесу, віковим специфічним особливостям дитини, ступеня складності порушення [1].

Також візуальна підтримка допомагає концентрувати та утримувати увагу, яка у дитини з моторною алалією є нестабільною. Для реалізації

візуальної підтримки використовують наочні матеріали, візуальний розклад та візуальні таймери. Візуальне розклад - це система, яка наочно показує, що і в якій послідовності буде відбуватися [3, с.138]. Ця система ефективно застосовується для дітей з дефіцитом соціальної поведінки чи розладом аутистичного спектру. В дітей з моторною алалією, наявною є немовленнєва симптоматика, яка особливо проявляється у поведінці. Дитина може бути гіперактивною, з великим бажанням спілкуватися, але її неможливість донести свою думку словами призводить до небажаної поведінки. Саме тут ефективно застосувати візуальний розклад, щоб запобігти їй.

Застосування візуального розкладу у роботі з дитиною з моторною алалією більш доцільно починати з вимоги «Спочатку-потім». Ми вчимо дитину розуміти поняття послідовності дій. Наприклад, спочатку завдання – потім гра на улюбленому музичному інструменті. Послідовність дій «СПОЧАТКУ - ПОТІМ» являє собою візуальне відображення чогось, що дитина хоче найбільш, і що станеться після завершення першого завдання, яка є менш бажаною. Слід визначитися з видами діяльності, які хочете відобразити в розкладі і вибирати заняття, які дійсно відбуваються саме в такій послідовності. Дитина швидше засвоїть навички володіння розкладом, якщо починати з тих дій, які він вже вміє виконувати. Наприклад, нанизувати намисто, збирати пазли, сортувати предмети тощо. Не менш важливо підбирати такі завдання, які мають чітке закінчення, щоб дитина знала, коли завдання закінчено.

Завдяки візуальному розкладу дитина вчиться робити вибір. При уважному і систематичному навчанні вона навчається не тільки виконувати розклад, але самостійно планувати послідовність подій, а так само вибирати, чим їм хотілося б зайнятися після того, як закінчено завдання [2].

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Отже, корекційна робота з дітьми з моторною алалією, на нашу думку, буде більш продуктивною за умови використання візуальної підтримки. Практичний досвід роботи з дітьми дошкільного віку з моторною алалією показав, що застосування візуального розкладу при активізації мовлення дитини з алалією

буде знижувати прояви небажаної поведінки, також поліпшувати розуміння зверненого мовлення. Крім цього, використання візуальної опори сприяє формуванню навички планувати власні дії та переводити їх у активне мовлення.

Список використаних джерел:

1. Белякова Н. К. Использование наглядности в коррекционной работе для детей с тяжелыми нарушениями речи // Наука без границ. 2017. №11 (16). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ispolzovanie-naglyadnosti-v-korreksionnoy-rabote-dlya-detey-s-tyazhelyimi-narusheniyami-rechi> (дата звернення: 19.10.2020).
2. Дмитриева И. Ю. Использование пиктограмм и визуального расписания при работе с детьми с особенностями развития / И. Ю. Дмитриева. – Текст : непосредственный // Молодой ученый. – 2018. – № 52 (238). – С. 61-64. – URL: <https://moluch.ru/archive/238/55246/> (дата звернення: 20.10.2020).
3. Довбня С., Морозова Т., Залогина А., Монова И. Дети с расстройствами аутистического спектра в детском саду и школе: практики с доказанной эффективностью. – СПб.: Сеанс, 2018. – 202 с., ил
4. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. вузов / Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. – 680 с
5. Шеремет М.К. Логопедія. Підручник. Третє видання, перероблене та доповнене / за ред. М.К. Шеремет. – К. : Видавничий дім «Слово», 2014. – 672 с.

Шавкуненко М. Д.

КОРЕКЦІЯ ДИЗАРТРИЧНИХ РОЗЛАДІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглядається зміст поняття «стерта форма дизартрії», а також обґрунтовується необхідність комплексного підходу для подолання означеної мовленнєвої патології, що включає медикаментозний, психологічний та педагогічний вплив.

Ключові слова: дизартрія, дизартричні розлади, стерта форма дизартрії, старші дошкільники.